

Första torpvandringen i Hamra

Hamra Byalag har under de senaste fem åren haft fyra torpvandringar eller byavandringar, vilket man nu vill kalla dem. Tre av dessa är på något sätt dokumenterade.

Av någon anledning blev aldrig den första vandringen nedskrivet. Kanske berodde det på att den ägde rum före Hamra Byablås tillkommelse.

Nu ber vi den gode läsaren förflytta sig fem år tillbaka i tiden. Söndagen den 13:e maj 1990 var påtänkt som dagen då den allra första byavandringen i Hamras historia skulle gå av stapeln. Holger hade då länge önskat att få visa byalaget var den allra äldsta vägen genom Hamra hade sin sträckning. Enligt gamla kartor gick den från Björsebo upp emot Palmebo - Johansberg.

Genom Holgers oväntade bortgång strax innan förföll helt naturligt tanken på denna vandring.

Maj-Lis, som tyvärr inte heller längre finns ibland oss, och jag själv, försökte då att diskutera oss fram till andra alternativ lämpade för en vandring. Efter många funderingar beslöts att vi skulle besöka torp & backstugor i nordvästlig riktning. Vi försökte samla uppgifter om bebyggare osv som kunde vara av intresse, men i flera fall var det så gott som omöjligt att få tag på material. Nåväl, vi försökte göra det bästa av situationen, och vandringen fick bli en uppföljning av den studiecirkel som startades i Hamra vårvintern 1990 under mottot "Vår bygd under 100 år".

Byalaget budades om samling torsdagen den 24:e maj, som var Kristi Himmelfärdsdag.

Morgonen var regnig, råkall och allmänt ruggig då en handfull morgontrötta Hamrabor samlades vid vägskälet mot Hamra ängar medförande paraplyer, regnrockar och övriga attribut lämpliga för en ovädersdag.

Optimismen var inte påfallande stor, och för oss båda som arrangerat vandrigen kändes det inte särskilt uppmuntrande när någon i sällskapet tyckte att vi lika gärna kunde ta raka spåret hem igen.

Men skam den som ger sig. Plötsligt bröt solen igenom och deltagare på två och fyra hjul började rulla in. De flesta åldrar var representerade, och inom kort blev vi ett 50-tal som begav oss iväg mot det första raststället backstugan Söräng, som varit belägen vid nordöstra sidan av Draven.

Undertecknad berättade om stugans sista invånare Sven och Stina Wilhelmsson. De hade båda sin härstamning i dåvarande Västboås församling.

Sven Wilhelmsson född 1807 och hustrun Stina Börjesdotter född 1809

I familjen fanns fem barn varav en av döttrarna Regina, så småningom mormor till syskonen Rybeck. Stina Wilhelmsson avled 1868 varefter mannen ingick nytt äktenskap med Johanna Eriksdotter född 1834 i Tovhult, Bredaryd. De bodde kvar i Söräng till omkring 1890 då de flyttade till backstugan Liden. Som alla torde veta vid det här laget är Liden hembygdsstuga i Hamra.

Backstugan Söräng tillhörde på sin tid Bredaryds Södergård.

Betecknande för gamla boplatser brukar vara syrenbuskar och knotiga äppelträd. Endast det sistnämnda vittnar om att platsen varit bebodd. Från Söräng fortsatte vandringen över Kvarnån genom vackra liljekonvaljebäckar. Våren var ovanligt tidig detta året. Allting stod i full blom.

Backstugan Ängarna passerades. Om denna fanns inga uppgifter som ansågs tillförlitliga. Enligt senare funna uppgifter beboddes denna backstuga en period av avskedade sjöartilleristen Sven Svärd född år 1830 och hans hustru Emma Karolina Göthberg född år 1844. Makarna som var "skrivna på socknen" hade tidigare bebott torpet Svärdslund i Bredaryd Lunden. Backstugan Ängarna lydde under Hamra Norregård.

Så småningom anlände vi till torpet Ängen om vilket vi hittat en hel del uppgifter. Alltför många att ha med här, men vi kan nämna några i korthet. Joseph Svensson född 1824 i Valdshult och hustru Bitta-Lisa Johansdotter född 1825 i Reftele.

I familjen fanns fyra barn. Ättlingar till dessa finns kvar i Bredaryd och Reftele. Bland dessa har släkten Strandling sina rötter från Ängen. Familjen bodde kvar på denna plats till sekelskiftet då den flyttade till Stormabo i Reftele. Samma släkt hade då bebott Ängen i 40 år.

Endast rester av en gammal jordkällare finns kvar av denna boplatz. Torpet lydde under Hamra Mellangård.

Ett vackert järnkors på Bredaryds kyrkogård är rest som minne över hustrun Britta-Lisa Johansdotter från Hamra Ängen död 1888. Ett par frodiga klöverängar passerades innan vi nådde Åbygget där några mustiga historier drogs om dess siste invånare den legendariske Viktor Gustafsson.

Så tangerades Reftelegränsen och den vackra platsen där en gång ryggåsstugan Strandskog var belägen beundrades. Några ord nämndes om dess förra invånare Gustaf och Matilda på Strandskog. Här besågs även en sten av ansenligt format, en gång troligen ämnad till runsten.

Väg 153 passerades och nu skymtade Brödrahalla, den gamla tingsplatsen belägen strax inom Reftelegränsen.

Här väntade oss nu ett inbjudande uppdukat bord försett med kaffe, saft och allehanda delikatesser. Det var bara för trötta och törstiga vandrare att förse sig och slå sig ner i gröngräset. Solen sken, barnen lekte och gemenskapen kändes god. Familjen Sven-Olof Johansson i Håkansgård svarade på ett generöst sätt för denna förplägnad. Under rasten tog så Erik Lundqvist alla med på en vandring i sagans och sägnernas värld, då han berättade den gamla sägnen om tvillingbröderna som på ett olyckligt sätt blev varandras banemän. Händelsen ägde rum på 1000-talet och har gett platsen dess namn. Fadern till bröderna reste en runsten med inskriptionen:

*Rulf lät resa denna sten till
minne av sina söner
Gud hjälpe deras själ*

Den gamla tingsplatsen som finns i anslutning till runstenen besöktes också. På denna vackra, högt belägna plats kunde man verkligen känna historiens vingslag. Elly Lundqvist läste ur gamla auktionsprotokoll där det kändes helt överkligt att jämföra med dagens auktionspriser.

Den fortsatta vandringen blev något av en premiärtur för de flesta på den nya cykelleden, Tomsatorps vägskäl - Strandfors, där järnvägen och Kvarnån på nytt passerades, och där den trolska stämningen vid bron blev en upplevelse för förstagångsbesökarna.

Så bar det iväg på slingrande skogsstigar mot backstugorna Joelsbo vilka båda varit belägna strax till vänster om järnvägsövergången mot Ramsås. Enligt uppgifter på de uppsatta torptecknen var båda platserna bebodda åren 1792-1916. De lydde under Hamra Norregård.

I backstugan norr om järnvägen finns uppgifter om en familj vid namn Eriksson. Mannen Carl M Eriksson var född år 1832 i Ås församling och hustrun Kajsa Eriksdotter var född i Bredaryd år 1826. Familjen bebodde Joelsbo åren 1855-1865. Under denna tid utökades familjemedlemmarnas antal till sju stycken då fem barn kom till världen. Påtagligt bevis för bebyggelsen var en husgrund.

I början av 1870-talet har familjen bosatt sig i Lunnaryd, Bredaryd Lunden. En son och en dotter emigrerar till USA i början av 90-talet. Dottern Inga-Lisa får en dotter som sedermera blir hustru till Karl Jonsson, Lunnaryd.

Vandringens slutetapp var backstugean Lilla Joelsbo söder om järnvägen, där endast en åkerteg vittnar om att platsen varit bebodd. Här påminns vi om familjen Hägg, som bestod av makar och tre barn. Mannen Daniel Hägg, född år 1803 i Berga församling. Han var gratialist dvs avskedad soldat, och uppbar som sådan understöd från det militära. Hustrun Stina Larsdotter, född samma år 1803 i Forsheda församling. Sonen Sven Peter flyttade till Halland där också en av döttrarna blev bofast. Om henne berättas, att hon fotvandrade från Hamra till Varberg där hon fick tjänst i en prästgård.

Om Daniel Hägg läser vi i kyrkboken att han "läste försvarbart".

Bra betyg på den tiden.

I lilla Joelsbo inflyttade sedan omkring 1880 Sven Erlandsson född år 1825 i backstugan Herrafällan under Tovhult. Har benämningen avskedad kronoarbetskarl. Var i klammeri med rättvisan och dömd till tre års fästning. Han avled år 1883 men ingick dessförinnan äktenskap med änkan Inga-Kristina Johannesdotter. Hon medförde sonen Amandus Severin Olsson född år 1877, som blev järnvägsarbetare i Reftele och senare bosatt i Burseryd. Om hustru Inga heter det i kyrkboken att hon var svag i kristendoms-kunskap. Hon hade dock bevistat husförhör och deltagit i nattvardsgångar. Trots bristfälliga bokliga kunskaper var hon en resolut kvinna som såg sitt egenvärde och ville vara sedd och respekterad. Att gå först till bordet vid kalas var för henne en självklarhet.

Vid ett dylikt hos Mimmi Sjögrens morfar Sven Peter Olofsson på Kärret, kände hon sig så förfördelad att hon tog på ytterkläderna och hotade med hemgång, varvid värden genmälde: Lugna ner Dej Inga. Maten räker till Dej också.

Mimmi, som var född 1901, kom ihåg att hon varit med vid rågskörd på Joelsbo.

Här var alltså vår vandring slut. Trots att sista delen avverkats i regn var alla eninga om att den första torpvandringen inte skulle bli den sista. Vad hade då dagen givit? Jo, en allvarlig tankeställare om gångna tiders hårda livsvillkor, om våra förfäders kamp för tillvaron, men också om deras förmåga att ta vara på det enkla, det naturliga i en tid som ligger så fjärran från oss och ändå så nära. Nu kommer det an på oss om deras stund på jorden ska kunna bevaras åt nya släkten.

Undertecknad läste som avslutning Bertil Ölmes dikt Din hembygd går aldrig ur.

"Om du än drivs av ödets vind till annan bygd och till annat land står på ditt ögas nät bilden av hemmets bygd klar som kristall ändå - Din hembygd går aldrig ur"

Kerstin

